

Клименюк Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи,
Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна

Високос А. І.,
бакалавр із соціальної роботи факультету педагогіки та психології,
Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна

ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В статті описано шляхи подолання безробіття серед випускників вищих навчальних закладів в умовах сучасної економічної кризи. Проведений аналіз проблем працевлаштування випускників вищих навчальних закладів на ринку праці.

Ключові слова: освіта; вищий навчальний заклад; випускник вищого навчального закладу; молодь; перспектива; перше робоче місце; працевлаштування; роботодавець.

Постановка проблеми й її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Під час влаштування на роботу випускники вищих навчальних закладів зіштовхуються з рядом проблем. Це зокрема: несформованість навиків пошуку роботи, відсутність вміння аналізувати і відбирати потрібну інформацію на стадії пошуку роботи, проходити співбесіди з потенційними роботодавцями та брати участь у конкурсах на заміщення вакантних посад, відсутність досвіду роботи, а також невідповідність запитів молоді та пропозиції роботодавців. Проблема молодіжного безробіття за сучасних умов зростає у зв'язку з негативною демографічною структурою зайнятості, яка характеризується зростанням частки працівників старшого віку. Молоді фахівці – гордість, надія та опора будь якої держави, але якщо ця «опора» не має соціальної захищеності, то невлаштованість молоді перетворюється на численні проблеми та загрози економічній стабільності й соціальній безпеці країни. Однією з основних потреб самореалізації молоді являється праця, а тому не втрачає актуальності питання працевлаштування випускників вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями зайнятості молоді займаються багато вчених, серед яких: Д. Богиня, В. Боряз, О. Грішнова, С. Іконнікова, А. Колот, І. Кон, Е. Лібанова, М. Муляк.

Проблема працевлаштування молодих спеціалістів та роль у цьому процесі вищої школи за умов переходу до ринкових відносин є недостатньо вивченою, це зазначає А. Колот, оскільки у недалекому минулому відбувався розподіл студентів за умов офіційно-задекларованої повної зайнятості та обов'язкового розподілу випускників вузів серед державних підприємств та організацій, але на сьогодні розподіл випускників вищих навчальних закладів скасували [5].

Основні причини складного становища молоді пов'язані з проблемами «життєвого старту» про це пише Е. Лібанова, а саме: з рівнем матеріального забезпечення і соціальної захищеності, з можливістю

здобуття освіти, початком трудової діяльності, утворенням і забезпеченням сім'ї, професійним ростом, кар'єрою [7].

При вивченні молодіжних проблем неможливо обходитися простим констатуванням позитивних чи негативних фактів життєдіяльності молодих людей. Потрібен глибокий системний аналіз буття молоді, чим і покликана займатися соціологія молоді. Проблеми молоді отримали відображення в працях сучасних учених І. Кона, С. Іконнікової, В. Боряза. Учені дискутують щодо понять, які розкривають сутність спеціальної соціологічної теорії молоді. Йдеться насамперед, про такі поняття, як: «становлення молоді» (І. Кон), «вибір професії», «професійне самовизначення», «професійна мобільність» (В. Осовський, Л. Шпак, Л. Аза, О. Вишняк, В. Шубкін), «становлення молодого спеціаліста» (О. Якуба).

У XXI столітті розпочалася хвиля інтересу українських вчених до молодіжної проблематики за такими напрямками:

- особливості формування трудових орієнтацій та життєвих планів різноманітних її соціально-демографічних категорій (Л. Аза, О. Вишняк, Є. Головаха, В. Матусевич, В. Осовський, М. Чурилов);
- підготовка молоді до праці в умовах реформи загальноосвітньої професійної школи, об'єктивні та суб'єктивні чинники трудової активності молоді (О. Вишняк, М. Чурилов, С. Макеев, В. Піча);
- формування молодого спеціаліста (О. Якуба, А. Андрющенко) [6].

Формулювання мети статті. Дослідити стан та перспективи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів та запропонувати шляхи подолання безробіття даної вікової групи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Остатнім часом ситуація у сфері молодіжної зайнятості в Україні постійно погіршується. Молодь формує особливий спектр ринку праці, який значно відрізняється від інших складових ринку. З одного боку, молодий вік сприяє високій мобільності, відкритості,

готовності до змін та пошуку роботи, а з іншого – молоді не вистачає відповідного досвіду, щоб бути конкурентоспроможною на ринку праці. Тому, безробіття молодих людей є однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасної України. За останні роки питома вага молоді у загальній кількості безробітних досягла 30%. Так, за даними Державної служби статистики України станом на вересень 2015 року зареєстровано 414,7 тис. осіб безробітних, що становить 2% від усього населення працездатного віку, з них 164,76 тис. безробітних – молоді люди. Зайнятих серед осіб віком 25–30 років становить 74,1%, а віком від 15 до 24 років працевлаштовані лише 33,4% [9].

Сьогодні багато налічується вищих навчальних закладів, які не готові враховувати реальні перспективи працевлаштування своїх випускників, необхідно заздалегідь готувати студентів до можливих проблем, з якими вони можуть зіткнутися на ринку праці (інформувати їх про реальний стан на територіальному ринку праці, попит на робочу силу з конкретних професій, про основні гарантії, які держава може надати їм у галузі працевлаштування) [3].

На останніх курсах навчальних закладів силами своїх структур сприяння працевлаштуванню (в тісному контакті з територіальними органами служби зайнятості) повинні визначатися напрямки працевлаштування студентів. Їх призначення – підвищити конкурентоспроможність та сприяти переорієнтації громадян на професії, затребувані на ринку. У рамках такої системи можуть бути реалізовані як індивідуальні, так і групові форми роботи (інформаційно-навчальні курси, групові заняття в бізнес-клубах з орієнтацією на підприємницьку діяльність та самозайнятість, соціально-психологічні програми, розвиток навичок комунікативної культури, навчання технології пошуку роботи). Можуть використовуватися добре зарекомендовані соціально-психологічні адаптаційні програми, призначені для різних категорій громадян, які враховують їх особливості [2].

Варто зазначити, що на молодіжному ринку праці існує низка проблем, а саме:

- загальний стан економіки, де кількість робочих місць зменшується;
- податковий тиск на крупні підприємства, малий та середній бізнес з боку держави;
- відсутня система розподілу молоді під час навчання (стажування або практика) та на роботу після закінчення навчання;
- недосконала розробка та непрофесійне впровадження програм зайнятості, перекваліфікації молодих працівників на загальнодержавному, міському рівнях тощо [1].

Завдяки розглянутим вище проблемам, можна запропонувати шляхи подолання безробіття, адже вони вимагають активного формування ринку праці і забезпечення високого рівня зайнятості економічно активної частини населення, а особливо молоді. Для цього необхідно:

- створити молодіжну біржу праці;
- розробляти проекти, орієнтовані на фінансування активних заходів сприяння зайнятості серед молоді;

- проводити дослідження з метою визначення спеціальностей, професійних навичок та рівня кваліфікації, якими повинні володіти випускники;
- включити до навчальних програм обов'язкове стажування студентів.

- розробити механізм пропагування серед студентів та учнів роботи за сумісництвом у вільний від навчання час та організацію експериментальних підприємств у навчальних закладах;

- розробити та впровадити механізм фінансової та іншої підтримки підприємств, установ та організацій, які беруть участь у реалізації цієї програми;

- проводити навчання з техніки пошуку роботи та розповсюдження матеріалів щодо проблем зайнятості, розширення інформаційного поля про стан на локальному ринку праці, потенційних роботодавців з метою створення умов для самовизначення особи;

- проводити інформативні й навчальні семінари та тренінги щодо можливостей працевлаштування, активізації власних зусиль у вирішенні проблем зайнятості та підвищенні самооцінки;

- організувати зустрічі з роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес. Забезпечити широке висвітлення позитивного досвіду засобами масової інформації;

- запровадити в програмах навчальних закладів курси з техніки пошуку роботи та факультативні заняття з організації власної справи;

- провадити координацію міжнародної діяльності в частині обміну студентами з метою стажування, виконання волонтерських і тимчасових робіт [4].

Найважливішою перспективою зміцнення української державності – є освічена молодь. Створення нових пріоритетів та орієнтирів у житті молодих людей, спонукання їх до навчання – саме в цьому руслі повинно відбуватись державотворення, враховуючи необхідність постійного формування головних складових економічної поведінки кожної людини, а саме:

- економічної культури, що віддзеркалює рівень розвитку економічного мислення;
- ринкового економічного мислення, що відображає готовність випускників ВНЗ до вільного самостійного і відповідального подолання економічних труднощів, які є і завжди будуть у будь-якому суспільстві, а тим паче за конкурентної роботи;
- поведінки, яка віддзеркалює сукупність послідовних дій людини в сфері економіки та за умов її кризових явищ [8].

Таким чином, в Україні розв'язати проблеми зайнятості випускників можна тільки шляхом цілеспрямованих систематизованих і скоординованих дій. При цьому, держава повинна піклуватись розвитком соціальної стабільності і захищеності студентів-випускників (по мірі зміни ситуації на ринку праці – корегування політики в області працевлаштування, перегляд і доопрацювання законодавчої бази, своєчасне фінансування державних програм зайнятості, розробка системи заохочень і пільг регіонам з низьким рівнем безробіття серед молоді) [10].

Отже, у будь-якому разі тільки комплексний підхід до розв'язання проблеми дозволить досягти певних позитивних зрушень у сфері працевлаштування випускників ВНЗ в Україні.

Відповідно до поставленої мети та завдання наукового дослідження, було проведено дослідницьку роботу на з'ясування причин безробіття серед випускників вищих навчальних закладів Миколаївщини.

У групу досліджуваних увійшли безробітні – випускники вищих навчальних закладів, які перебувають на обліку в Миколаївському центральному районному центрі зайнятості. Вибіркова сукупність становила – 11 осіб у віці від 21 до 24 років.

Респонденти неквапливо, але інтенсивно обдумуючи кожне питання давали відповіді. Проаналізуємо їх.

Спочатку пропонуємо аналіз першого питання у вигляді рис. 1.

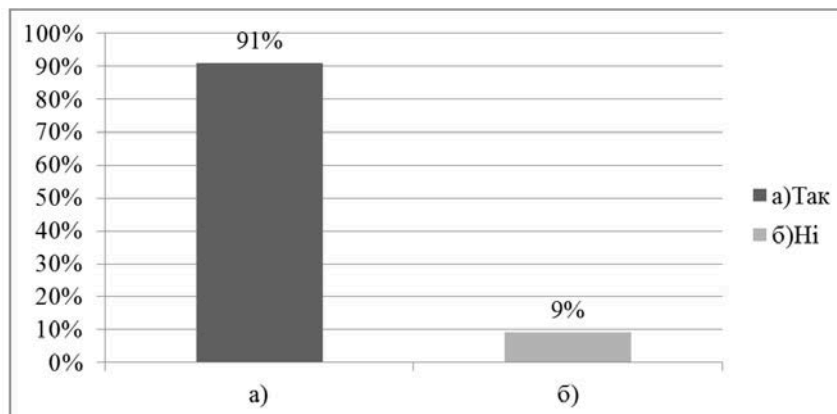

Рис. 1. Відповіді респондентів на питання «Чи вважаєте Ви, що сучасна молодь бажає працювати?»

Як бачимо, 91% опитуваних вважають, що сучасна молодь бажає працювати, а лише 1 людина відповідає «Ні». Це дає нам можливість сказати, що молоді люди мають завзятість, силу і натхнення працювати, але перед ними постає ряд проблем через

які вони не можуть влаштуватися по своїй спеціальності.

На питання «Які саме проблеми постають перед Вами при влаштуванні на роботу?» (проранжуйте їх по важливості від 1 до 7) респонденти центру відповіли наступним чином (рис. 2).

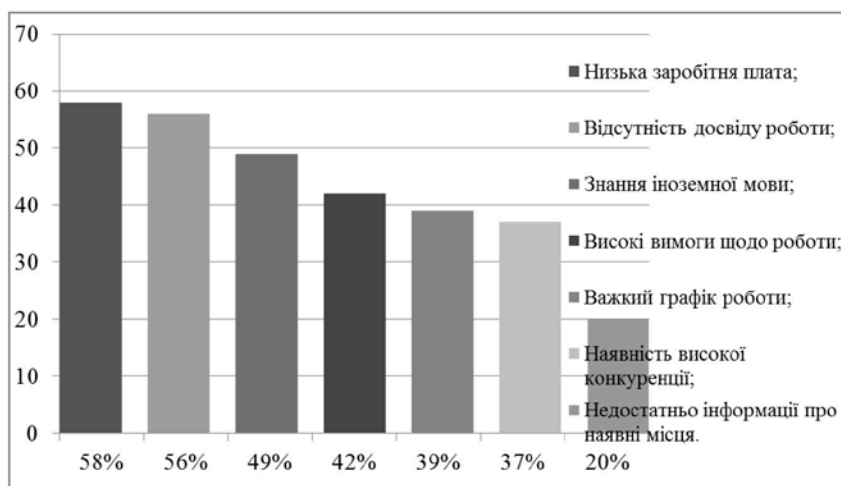

Рис. 2. Відповіді респондентів на питання «Які саме проблеми постають перед Вами при влаштуванні на роботу?»

Отже, можна сказати що найголовніша проблема безробітних випускників ВНЗ у тому, що коли вони намагаються влаштуватися по своїй спеціальності на роботу зіштовхуються з тим що вона мало оплачувана, 58% респондентів вказали на це.

На друге місце респонденти поставили проблему відсутності досвіду роботи. Роботодавці не хочуть влаштовувати їх, тому, що вони не мають досвіду роботи, бажаючи брати на роботу тих, хто вже працював 3 роки.

На третьому місці знаходиться причина знання іноземної мови, роботодавці бажають щоб їх працівники могли спілкуватися на різних мовах.

На питання «Ви вже працювали по своїй спеціальності?» респонденти відповіли «Ні», тобто 100% вказують на те, що випускники не можуть влаштуватися по своїй спеціальності.

На питання «Чому Ви не працюєте по спеціальності?» респонденти дали наступні відповіді (рис. 3).

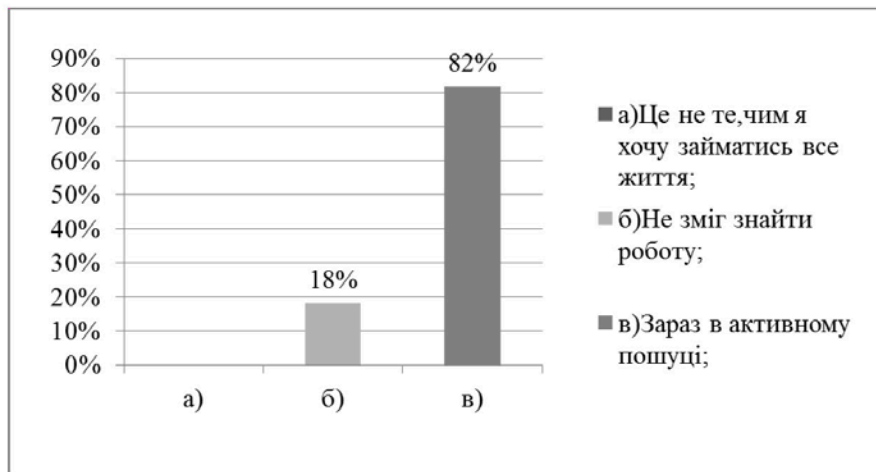

Рис. 3. Відповіді респондентів на питання «Чому Ви не працюєте по спеціальності?»

Як бачимо, 82% опитуваних відповіли, що вони знаходяться в активному пошуку роботи, а 18% – не можуть знайти роботу.

На питання «Чим керувалися при виборі професії?» опитувані відповіли так (рис. 4.)

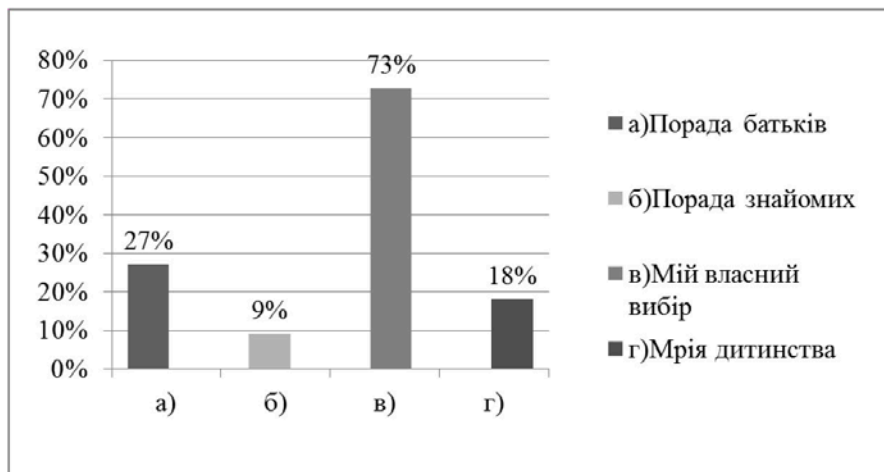

Рис. 4. Відповіді респондентів на питання «Чим керувалися при виборі професії?»

Таким чином, проведене нами дослідження показало, що сучасна молодь бажає працювати і на це вказали 91 % респондентів, але перед ними постає ряд проблем через які вони не можуть влаштуватися по своїй спеціальності, а саме: низька заробітна плата (58 %), відсутність досвіду роботи (56 %), знання іноземної мови (49 %), високі вимоги щодо роботи (42 %), важкий графік роботи (39 %), наявність високої конкуренції (37 %).

Висновки з вказаного дослідження і перспективи подальшого розвитку у даному напрямі. Проаналізувавши результати дослідження було з'ясовано, що основними перешкодами для працевлаштування молоді є низька заробітна плата та брак досвіду роботи. Також, всі респонденти згодні з тим, що роботодавці шукають працівників з досвідом роботи, тоді як випускникам вищих шкіл нема де його здобути. Серед інших причин молодіжного безробіття є: невідповідність вимогам роботодавців і рівнем підготовки випускників вищих навчальних закладів; відсутність системи розподілу молоді за

робочими місцями після закінчення навчання або ж під час навчання (стажування, практики); відсутність досвіду роботи та невідповідність здобутої спеціальності потребам регіонального ринку праці.

У сучасних умовах необхідно активізувати процеси підтримки молодіжних ініціатив, спрямованих на підготовку, працевлаштування та кар'єрного зростання молоді. Для цього дуже важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо професій, які користуються попитом на ринку праці та професії, якими цей ринок перенасичений.

Усі соціальні інститути в напрямку молодіжної зайнятості (навчальні заклади, засоби масової інформації, молодіжні організації, державна служба зайнятості) мають використовувати комплексний підхід у підготовці молодих людей до їх трудової діяльності. Адже майбутні фахівці повинні бути не просто замотивовані певними матеріальними або кар'єрними аспектами тієї чи іншої професії, вони мають розуміти ту роль, яку будуть відігравати в розвитку свого міста, області та країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басай О. В. Правове забезпечення соціального захисту безробітних в Україні, 2005. – С. 20.
2. Башук Л., Покришук В. Особливості впливу довготривалого безробіття на психологічний стан молоді людини. / Л. Башук, В. Покришук // Україна : аспекти праці. 2008. – № 7. – С. 3–6.
3. Гаркавенко Н. О. Проблеми зайнятості та безробіття на національному ринку праці. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 4. – С. 170–171.
4. Гаркавенко Н. О. Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах. // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 6. – С. 32.
5. Корчун М. Шляхи підвищення економічної активності та зайнятості молоді на ринку праці України // Україна: аспекти праці. – Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2008. – С. 35.
6. Краснов Ю. Методологічні основи відтворювального механізму зайнятості населення // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 4. – С. 37–40.
7. Лібанова Е. М. Ринок праці. – К : Центр навчальної літератури, 2003. – С. 224.
8. Невмержицька Н. М. Особливості ринку праці для молоді в контексті цивілізаційно-ціннісного розколу в Україні // Збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2015. – С. 273.
9. Ринок праці України у 2015 р. // Аналітичний статистичний збірник. – К. : Державний центр зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України. – 2015. – С. 145.
10. Чернявська Ю. Б. Економічні важелі механізму державного регулювання ринку праці в Україні // Формування ринкових відносин в Україні – 2007. – № 8. – С. 102.

Клименюк Н. В., Високос А. І., Николаевский национальный университет имени В. А. Сухомлинского, г. Николаев, Украина

ПРОБЛЕМА ТРУДОУСТРОЙСТВА ВЫПУСКНИКОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье описаны пути преодоления безработицы среди выпускников высших учебных заведений в условиях современного экономического кризиса. Проведен анализ проблем трудоустройства выпускников вузов на рынке труда.

Ключевые слова: образование; высшее учебное заведение; выпускник высшего учебного заведения; молодежь; перспектива; первое рабочее место; трудоустройство; работодатель.

Клименюк Н. В., Високос А. І., Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlinskiy, Mykolaiv, Ukraine

PROBLEM OF EMPLOYMENT OF HIGHER SCHOOLS GRADUATES

This article describes ways to overcome unemployment among university graduates in the current economic crisis. The analysis of the problems of employment of graduates in the labor market.

Keywords: education; higher education institution; a graduate of the university; young people; perspective; first job; employment; employer.

Рецензенти: д-р пед. наук, професор М. М. Букач;
д-р пед. наук, професор О. П. Мещанінов

© Клименюк Н. В., Високос А. І., 2016

Дата надходження статті до редколегії 30.03.2016